

نام‌ها و نشانه‌ها

مهندس هاشم صباغیان، منبع: اعتماد ملی

بهمن ۱۳۸۷

هنوز گفتنی‌های بسیاری درباره مهندس مهدی بازرگان مانده است، گرچه درباره او کم نگفته‌اند. نسل جوانی امروز قدم به عرصه اجتماع گذاشته که ممکن است زنده‌یاد بازرگان را نشناسد، یا اگر هم می‌شناسد، این شناخت محدود به شخصیت سیاستمدار بازرگان باشد، حال آنکه کنش اجتماعی بازرگان و تلاش او برای تقویت جامعه مدنی اهمیتی فراوان دارد. می‌خواهم در این مجال از این وجه شخصیت بازرگان صحبت کنم و با رجوع به خاطرات دور گذشته فعالیت‌های اجتماعی بازرگان را برشمرم، فعالیت‌هایی که در قالب تاسیس انجمن‌ها، هنرستان‌ها، شرکت‌های انتشاراتی و... تجلی می‌یابد. برخی از این خاطرات شاید برای خیلی‌ها تازگی داشته باشد، مثلاً آنچه درباره «هنرستان کارآموز» می‌دانم.

داستان از این قرار است: مرحوم بازرگان می‌گفت که فاصله گسترده‌ای میان مهندسان و کارگران ایرانی از نظر تحصیلی وجود دارد، از این وضعیت ناراحت بود و در عین حال به راه‌حلهایی عملی برای کاهش این فاصله فکر می‌کرد. در نتیجه هنرستان کارآموز را تاسیس کرد که یک وظیفه آن تربیت تکنسین بود؛ اما این هنرستان حتما کارکردهای دیگری هم داشت. سال‌های مبارزه بود و حکومت هم درصد محدود کردن بیشتر و بیشتر مبارزان بود، حتی در زمینه اشتغال. بازرگان توانست در معیت هنرستان کارآموز برخی از این مبارزان فرهیخته را جمع کند. رئیس این هنرستان آقای مهندس گنابادی (وزیر مسکن دولت شهید رجایی) بود و معاونش هم آقای مرتضی کتیرایی (معاون وزارت آموزش و پرورش دولت شهید رجایی). آقای سیدمحمد خامنه‌ای زبان عربی تدریس می‌کرد، شهیدرجایی جبر و دکتر باهنر هم فقه. آقای مهندس میرحسین موسوی انشا می‌گفت و من نیز معلم شیمی بودم. گمان نکنم کسان زیادی از این هنرستان باخبر باشند. چند سال پیش وقتی پوسترهای هنرستان کارآموز را دیدم، متوجه شدم که این هنرستان در جریان انقلاب چه تعداد کثیری شهید داده است. به عبارتی این هنرستان نه تکنسین‌هایی صرف که تکنسین‌هایی مبارز و مسلمان تحویل جامعه می‌داد.

گذشته از این هنرستان می‌توانم از تاسیس انجمن اسلامی دانشجویان بگویم که مهندس بازرگان، استاد دانشکده فنی دانشگاه تهران در آن نقش پررنگی داشت و همین‌طور است درباره انجمن اسلامی مهندسين. او بود که دانشجویان و مهندسان را تشویق به چنین کاری کرد و خب، برکاتشان را هم در همه این سال‌ها و دهه‌ها دیده‌ایم. یا درباره انجمن‌های اسلامی پزشکان و معلمان؛ اگر بازرگان نبود این انجمن‌ها تشکیل نمی‌شد. یاد می‌آید اعضای هیات موسس انجمن اسلامی

مهندسان آقایان معین‌فر، مصطفی کتیرایی، یوسف طاهری، چمران و عالی‌نسب بودند و اعضای هیات موسس انجمن اسلامی پزشکان هم آقایان کاظم یزدی، عباس حائری، عباس شیبانی، ابراهیم یزدی و دکتر مولوی. خیلی سال از آن زمان گذشته است.

مهندس بازرگان چند شرکت انتشاراتی هم تاسیس کرد که نمی‌توان آنها را نادیده گرفت. یکی از آنها «شرکت انتشار» بود که سال 1338 تاسیس شد و هنوز هم پابرجاست. این شرکت کتاب‌های اسلامی چاپ می‌کرد، مثل کتاب‌های شهیدمطهری، شریعتی و یدالله سحابی. شرکت دیگر هم «قلم» بود که آن نیز هنوز حیات دارد. دیگر آنکه در سال ۱۳۵۶ مهندس بازرگان «جمعیت دفاع از آزادی و حقوق بشر» را بنیان گذاشت. خبرنگاران خارجی که به ایران می‌آمدند، برای دریافت خبر به آن رجوع می‌کردند و آن وسیله افشاگری جنایت‌های حکومت وقت بود. خیلی‌ها عضو این جمعیت بودند، مثل آقای میناچی، معین‌فر و خودم.

خب، این خلاصه‌ای بود از فعالیت‌های اجتماعی زنده‌یاد بازرگان که اگر به رشته تحریر دربیاید، چندین عنوان کتاب خواهد شد. در حال حاضر بنیاد فرهنگی مهندس بازرگان در حال تدوین همه آثار مهندس بازرگان است، چه کتبی و چه شفاهی و تاکنون ۱۵ جلد آن را منتشر کرده است. اعضای هیات‌مدیره این بنیاد، سید اکبر بدیع‌زادگان، محمدحسین بنی‌اسدی، محمد توسلی، محمدجواد مظفر، علیرضا رجایی، مرتضی کاظمیان، و من، امیدواریم که بتوانیم این مجموعه را کامل کنیم.